

El croat de Tarragona de Joan II

*M. DE CRUSAFONT I SABATER**

Hi ha descobertes que causen una considerable commoció i, per la nostra fortuna, la numismàtica és un terreny d'estudi en què hi són prou freqüents. Una de les peces més conegudes i estimades de la numismàtica catalana és el croat d'argent de Barcelona, una moneda típicament barcelonina, iniciada per Pere el Gran el 1285 i que, amb variacions des de l'Edat Moderna, arribà fins al 1707. Almenys des de Ferran I fins a Ferran II, hi hagué una sèrie paral·lela a Perpinyà i també coneixem un únic exemplar fet a Lleida en temps de Pere de Portugal (1464-1466) i a nom seu, però mai ningú no havia vist un croat de Tarragona. Des d'ara, ja no es podrà seguir fent aquesta afirmació. Vegem, en primer lloc, la imatge i la descripció de la peça.

* Doctor en Història. President de la SCEN.

Croat d'argent de Tarragona a nom de Joan.

a/ T (tau): IOANNES:DEI GRA REX	Efigie coronada a l'esquerra. Corona amb tres florons. Cabell voleiant. Quatre sectors amb creixents al vestit.
r/ -CIVI-TAS-TARE-CONE	Creu de croat. Punts a CIVI.
Lletres gòtiques, inclosa la T, però no pas la tau.	
Pes: 2,86 g.	Ø = 23,5 mm
	Inèdit

La primera qüestió a dirimir és si la peça correspon a Joan I o bé a Joan II. L'estil de l'efigie, amb el cabell voleiant, així com el tipus de lletra i el baix pes, ens porten ja a Joan II i a la situació de guerra, però ja veurem que les dades documentals són concloents. Efectivament, no hi ha cap raó que pogués justificar que Joan I hagués batut croats a Tarragona, quan no n'havia encunyat a Barcelona, ni tenim cap dada documental positiva en aquest sentit. En canvi, sí que hi ha documentació positiva en temps de Joan II; la situació de guerra i altres irregularitats en les emissions monetàries, acceptades per aquest sobirà, donen raó del baix pes de la peça i també d'una emissió a Tarragona que, en qualsevol altra situació, la ciutat de Barcelona hauria certament protestat. Per tant, l'atribució a Joan II es pot donar per segura.

Vegem ara les dades documentals que ens avalen aquesta emissió i les circumstàncies en què es va produir.

Si bé Tarragona es posicionà al costat de la Generalitat arran de la revolta contra Joan II, en el mateix any 1462, el primer de la guerra, va haver de capitular davant les forces del rei i es va convertir en un dels punts forts de la seva estratègia bèl·lica i política. Hi ha diferents notícies sobre iniciatives d'encunyació a Tarragona per part del rei:

1 - 12 gener 1464. El rei manà al comte de Prades, capità general a Catalunya, que *“sia feta moneda axi d'or com d'argent e menuts en la ciutat de Tarragona”* amb l'objectiu de pagar les seves tropes i prenent, si calia, or i argent de particulars o eclesiàstics, als quals es restituiria *“dins lo temps que ab aquells concordar se podrà”*.

2 - 10 octubre 1464. El rei nomena Bernat Sala mestre de la seca de la ciutat de Tarragona.

3 - 27 maig 1466. El rei nomena Jordi Llobet mestre de totes les seques reials del Principat de Catalunya i dels comtats del Rosselló i la Cerdanya i li parla *“sobre la moneda d'or e d'argent que lo dit senyor (rei) vol fer batre en Tarragona o Montblanch o a Leyda o alla hon a sa Majestat plaura”*, i s'hi detalla que s'han de batre enrics o alfonsins castellans a una talla de 51 peces el marc i una llei de 23 quirats i florins d'or *“de ley de 16 quirats o de 16,5 quirats fins en 17 quirats e de talla, 68 peces al march... e que los florins pugua fer*

semblants e de la talla, letres e emprentes dels de València”. També ha de batre rals de València de talla 82 peces el marc i una llei de 10 diners i “*reals de Barçhinona de talla de 82 peces el marc e de ley de deu diners*”, i es poden batre també mitjos rals.¹

Aquestes emissions es produïen, doncs, en plena guerra i en paral·lel amb d’altres que el rei, sempre mancat de diners, improvisa a Balaguer, Lleida, Girona, Tortosa, Tàrrrega i allà on pot. De Girona són ben coneguts els rocabertins, diners de llei cada cop més baixa que acaben circulant amb el valor de mig diner, o el florí d’or de Girona, del qual la gent desconfiava, probablement amb raó.² També hi ha els terços emesos a Lleida o a Tortosa. Pel que fa a Tarragona, ja s’havien atribuït a aquestes emissions els senyals i mitjos senyals d’aram amb la T a l’anvers i les armes de Tarragona al revers, en la varietat que no porta orla lobulada.

Pel que fa al croat que ara descriuim, encaixa perfectament amb les instruccions al mestre Llobet del 1466 de fer rals o croats de Barcelona, ja que a una talla de 82 peces el marc, el pes que en resulta és de 2,8536 g. Es tracta d’una emissió clarament fraudulenta ja que el croat s’havia de tallar a 72 peces el marc, cosa que donaria un pes de 3,25 g, i la llei havia d’ésser d’11 diners i mig i no pas de 10 com mana el rei. Però això ja és en consonància amb les instruccions de batre florins amb els tipus de València i de lleis de 16, 16,5 o 17 quirats, quan haurien d’haver estat de 18 quirats.

Hi ha una qüestió, però, que resulta una mica estranya: per què els florins de Girona i els croats de Tarragona porten les llegendes tan clarament al·lusives a les ciutats respectives, si al rei li hauria estat més avinent fer-les com a simples imitacions, com en totes les altres monedes en què detalla quina tipologia han de tenir? En el cas dels rals que s’havien de fer, el rei especifica que siguin “rals de Barcelona” i, en canvi, a la llegenda hi diu “Tarragona” i, en el cas de Girona, en cap moment especifica que s’hi hagi de posar el nom de la ciutat. Pel que fa a Tarragona, potser es podria invocar el fet que el sobirà hi havia instal·lat una segona Generalitat amb els elements que li eren favorables i potser d’aquesta manera erigia la ciutat en nova capital, però també és possible una altra explicació. Moltes ciutats importants de Catalunya haurien volgut posseir un taller monetari i trencar el monopoli de Barcelona, i ja hem vist que Perpinyà ho assolí almenys temporalment. També Girona o Tortosa havien demanat al rei durant la guerra de poder tenir en actiu un taller monetari en acabar el conflicte. El sobirà deia a tots que sí.³ Tanta facilitat feia dubtar, però, als que havien obtingut aquesta promesa

1. Dades de BOTET, J., *Les monedes catalanes*, vol. 2, Institut d’Estudis Catalans, Barcelona, 1909, p. 282 i 290 i doc. 77; ara també a CRUSAFONT, M., *Història de la moneda catalana medieval*, Societat Catalana d’Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 2015, doc. 780 i 798.

2. En data de 27 de febrer del 1465, el rei es veu obligat a assegurar que els florins que es batien a Girona eren de bona llei i que, per tant, havien de circular amb plena normalitat. CRUSAFONT, *Història...*, op. cit., doc. 785.

i així veiem que, en acabar la guerra, en demanaren la confirmació, cosa que no obtingueren pas, ja que en endavant només varen batre diners.⁴

I aquí arribem a allò que en podríem dir la “filosofia” de Joan II davant les demandes que se li feien al llarg de la guerra. Deia que sí a tothom amb l'ànim d'accontentar els peticionaris i incrementar així el nombre dels seus partidaris, però no tenia cap intenció de complir res del que prometia. Les seves veritables intencions ens afloren amb tota claredat en una resposta que el sobirà va fer al seu capità a Girona, Pere de Rocabertí, qui li retreia la seva facilitat de respondre afirmativament a tot, fins i tot en coses que el perjudicaven. El rei li respon “*Sobre les donacions que dieu se obtenen de nostra majestat... e encara en altres molt inpertinents de que se segueix mes deservei nostre que servey... nos atorgam tals donacions... (pero) volem e manam quan vos seran presentades... les que us sera vist esser admetedores admetau e les altres... no admetau*”.⁵

Per tant, el rei diu que sí a tothom, però el seu capità només ha de fer cas a aquelles concessions que ell trobi que són favorables, de manera que queda clar que el rei no tenia cap intenció de complir-les, malgrat que les hagués signat. Res d'estrany en un rei que havia dut a la mort a la seva filla Blanca, que potser havia enverinat el seu fill Carles de Viana i que deixava en el seu historial el mèrit d'haver ocasionat guerres civils a Catalunya, Navarra i Castella i enrunat el comerç català.⁶

Pel que fa a la pregunta que plantejàvem abans, pensem que al llarg de la guerra el rei deixà que les ciutats, en aquest cas Girona i Tarragona, possessin el nom de la població a les monedes malgrat que això li fos perjudicial a fi de no crear conflictes, però un cop acabada la guerra considerarà totes aquestes concessions explícites o simplement tolerades, sense cap mena de valor.

Tant el florí de Girona, com el croat de Lleida de Pere de Portugal, com aquest croat de Tarragona són, de moment, peces úniques. Això potser es pot explicar pel fet que les emissions no degueren ésser gaire copioses i, d'altra banda, les lleis i les talles fraudulentes amb què s'havien fabricat probablement obligaren a fondre aquests numeraris un cop acabada la contesa.

En qualsevol, cas la sèrie del croat s'ha enriquit amb una altra peça del més alt interès històric: el croat de Tarragona.

3. El 27 de setembre del 1463, a Girona li fou concedit el privilegi de poder batre or, argent i billó i, el 15 de juliol del 1466, Tortosa obtenia, en capitular, la renovació del privilegi semblant que li havia atorgat el rei Enric al principi de les hostilitats. Vegeu CRUSAFONT, *Història...*, op. cit., doc. 779 i 800.

4. Girona demanà la confirmació el 22 de gener del 1472 i no consta resposta, però quan més endavant bat diners, ho fa amb nous privilegis reials. Tortosa, tot i la concessió abans esmentada, el 24 de juliol del 1470, decideix batre només diners. *Ibid.*, doc. 821 i 800.

5. *Ibid.*, doc. 782 del 28 de desembre del 1464.

6. Certament, el plet remença i la lluita entre la Busca i la Biga també són en els orígens de l'enfrontament a Catalunya, però Alfons el Magnànim havia sabut llimar aspreses en aquestes lluites en lloc d'encendre-les encara més.